

การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเครื่องจักสานตามภูมิปัญญา
ท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์
อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

THE DEVELOPMENT OF WICKER PROCESSING PRODUCTS BASED
ON LOCAL WISDOM ON SUFFICIENCY ECONOMY AND CREATIVE
ECONOMY, PHU KHIAO DISTRICT, CHAIYAPHUM PROVINCE

¹รัตนภรณ์ สีดา, ²ลักขณา สุกใส และ³ปณิธาน วรรณวัลย์

¹Rattanaporn Seeda, ²Luckhana Suksai and ³PraniThan Wannawan

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Rajabhat Chaiyaphum University, Thailand

Luckhana.su@cpru.ac.th.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเครื่องจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูล เบื้องต้นก่อนทำการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผู้วิจัยนำเสนอการสรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นผลทางวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาบริบทของ

¹ อาจารย์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ชุมชนกลุ่มจักสาน จากการลงพื้นที่ ภาคสนามเพื่อสำรวจรูปแบบงานหัตถกรรมจักสาน ผู้วิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์จักสาน มีเพียงรูปแบบเดียว นั่นคือ การ นำมาจักสานเป็นพัด ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของกลุ่มจักสานตำบลโอโล อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน 2) ผลการศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา การพัฒนาผลิตภัณฑ์สรุปผลได้ดังนี้ เนื่องจากต้นไผ่ มีลักษณะต้นตรงและอ่อน จึงเหมาะอย่างยิ่งที่จะนำมาสานเป็นพัด และการทำพัดจากต้นไผ่ก็เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชุมชนและเป็นอาชีพเสริมที่ทำรายได้ 3) ผลการดำเนินการพบว่า ความร่วมมือร่วมใจตั้งแต่เริ่มต้นส่งผลให้เกิดการยอมรับและไว้วางใจกันระหว่างผู้วิจัยชุมชน และนักพัฒนาการติดต่อประสานงาน ร่วมแรงร่วมใจ ร่วมพลังจึงประสบผลสำเร็จจนได้สมาชิกเข้า ร่วมดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น จำนวน 30 คน ชุมชนจะได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์, การจักสานจากต้นไผ่

Abstract

Subject research further development of wickerwork processing products based on local knowledge on the basis of sufficiency economy and creative economy, Phu Khiao District, Chaiyaphum Province Research Process Step 1: Study of data preliminary before research participatory action. Step 2 Participatory operational research in the development of local wicker handicraft products. Step 3 Summarize the development of local wicker handicraft products. The researcher presents a summary of the development of local wicker handicraft products. The research results found that. 1) The results of the study of the context of the basketry community from the field visit fieldwork to explore wicker handicrafts The researcher found Wicker products There is only one form that is woven into a fan. The researcher used informal interviews to study the history of weaving group in Olo Subdistrict, Phu Khiao District, Chaiyaphum Province, totaling 30 people. 2) The results of the study of ways to solve the problem Product development can be summarized as follows. due to bamboo It has a straight and soft stem. Therefore, it is suitable for weaving a fan. And making fans from bamboo is a unique product of the community and a supplementary occupation that generates income. 3) The

results of the operation showed that Collaboration from the beginning resulted in mutual acceptance and trust among community researchers. and developer coordination join forces The joint power was so successful that it gained members. Participate in the development of local wicker handicraft products, totaling 30 people. The community will gain more knowledge.

Keywords : Product Development, bamboo basketry.

บทนำ

ปัจจุบันหัตถกรรมถูกนำไปใช้ในความหมายใหม่ที่ได้รับคามนิยมมากขึ้น จากสิ่งของเครื่องใช้ที่ จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ กลายเป็น โคมไฟจากเครื่องมือจับสัตว์น้ำ เป็นต้น เพราะการ ได้รับวัฒนธรรมจากสังคมเมืองและสังคมภายนอกรวมทั้งนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก เกิดเป็นช่องทางให้ผู้ แสวงหาผลประโยชน์แสวงหางานหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อนำไปแสวงหากำไรทั้งในและนอกประเทศ ทำให้ เกิดการขยายตัวของอัตราการผลิตของสินค้าเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ระบบการผลิตเพื่อ การค้า ได้ถูกนำมาพัฒนาโดยอาศัยการจัดการทางอุตสาหกรรมจึงเกิดขึ้น หน้าที่ของงานหัตถกรรมที่เป็น สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนจึงเปลี่ยนไป กระบวนการผลิตระบบอุตสาหกรรมในงานหัตถกรรมจึงเกิดขึ้น เป็นแบบแผนที่ละเล็กละน้อยโดยปริยาย และได้สร้างเครือข่ายงานประเภทเดียวกันในอีกหลายหมู่บ้านที่มีความถนัดเฉพาะทางต่างๆ กัน และในที่สุดขอบเขตของงานหัตถกรรมก็ได้เปลี่ยนความหมายและกลายเป็นงาน “หัตถอุตสาหกรรม” ในที่สุด (เอกรัตน์ วงษ์จิริต, 2545 :3)

หัตถอุตสาหกรรมเป็นวิธีคิดที่ใช้ทักษะความชำนาญ กระบวนการผลิต เทคโนโลยี ตลอดจนการบริหารจัดการในรูปแบบอุตสาหกรรม เพื่อคุณค่าในเชิงพาณิชย์ ขยายตัวเป็นธุรกิจสร้างรายได้เป็นอย่างมาก ในปัจจุบัน แต่ในทางกลับกันปัญหาที่เกิดขึ้นคือกระบวนการผลิต ความเชี่ยวชาญ และเทคโนโลยี ในงาน หัตถกรรมของแต่ละท้องถิ่นถูกกลืนด้วยการแข่งขันที่นับวันยิ่งสูงขึ้น ทั้งความต้องการของตลาด การ ลอกเลียนแบบ การแข่งขันกันลดราคาจึงเกิดขึ้น อีกทั้งตัวท้องถิ่นได้กลายสภาพเป็นเครื่องมือของกลุ่ม นายทุนที่ใช้ท้องถิ่นเป็นฐานการผลิต หรือไม่ก็ผลิตแต่ผลิตภัณฑ์เดิมๆ ที่ยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน แต่ความจริงความหมายของผลิตภัณฑ์ได้เปลี่ยนไปแล้ว เป็นสิ่งที่น่าเสียดายทั้งๆ ที่กระบวนการผลิตหัตถกรรมหนึ่งชิ้นของท้องถิ่นมีขั้นตอนวิธีการและการใช้เทคโนโลยีในการผลิตเป็น จำนวนมาก แต่ท้องถิ่น ไม่สามารถพัฒนาได้

เต็มประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นในเชิงเทคโนโลยีและการ ออกแบบ ท้องถิ่นจึงเป็นได้แค่เพียงฐานของนายทุนหรือผลิตภัณฑ์ราคาถูก トラบได้ที่ท้องถิ่นไม่สามารถ นำเอากระบวนการผลิตที่มีอยู่มาพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับงานหัตถกรรมอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัย มีทัศนคติต่อกระบวนการผลิตว่า หากกระบวนการเหล่านั้นได้ถูกขยายความอย่างเป็นระบบขั้นตอนที่อยู่บนกระบวนการผลิต หนึ่งผลิตภัณฑ์ สามารถแตกแขนงได้เป็นสองหรือสามกระบวนการบนพื้นฐานของ กระบวนการผลิตเดิมโดยดึงคุณสมบัติที่น่าสนใจในแต่ละขั้นตอนหรืออาศัยเทคโนโลยีที่เรียบง่ายไม่ ซับซ้อน ที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับท้องถิ่นได้อย่างมหาศาล

เครื่องจักสานของ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจในการทดลองแนวความคิด เพราะ ประชาชนในท้องถิ่นยึดอาชีพจักสานและรวมกลุ่มเป็นอาชีพหลักสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวเป็นจำนวนมากมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังใช้วัสดุธรรมชาติที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ เป็นต้น แต่สิ่งที่ขาดอย่างชัดเจน คือการออกแบบและกระบวนการผลิต ในแง่มุมมองการสร้างควมยั่งยืนให้กับชุมชนเป็น ประเด็นหลัก โดยการพัฒนากระบวนการผลิตแนวทางใหม่บนพื้นฐานของทักษะ กระบวนการ และ เทคโนโลยีที่เรียบง่าย แต่เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่และเพิ่มมูลค่าให้แก่งานจักสาน ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้ กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการผลิตและขั้นตอนในงานหัตถกรรมจักสานของจังหวัดชัยภูมิเพื่อหาประสิทธิภาพ ด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความงาม ด้านการใช้งาน
2. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านจากกระบวนการผลิตแนวทางใหม่ที่ได้จากการศึกษากระบวนการผลิตงานจักสานของอำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเครื่องจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ ได้ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยภาคสนาม คือ การคัดเลือกชุมชนผู้วิจัยลงพื้นที่ชุมชนเพื่อสำรวจงานหัตถกรรมจักสานจากพืชท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ แหล่งคือ กลุ่ม

หัตถกรรมจักสาน กลุ่มหัตถกรรมจักสาน กลุ่มหัตถกรรมจักสาน กลุ่มหัตถกรรมจักสาน ในวันอาทิตย์ของเดือนมิถุนายน 2565 ถึง เดือนกรกฎาคม 2565 ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนที่เหมาะสมในการทำวิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนกลุ่มจักสาน เพราะปัจจุบัน กลุ่มจักสาน โดยการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อเสริมรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว และสมาชิกในชุมชน มีความต้องการที่จะพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น หลังจากที่ได้คัดเลือกชุมชน แล้วนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเข้าสู่ชุมชนเป็นระยะตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2565 จนถึงเดือนตุลาคม 2565 เพื่อสอบถามความต้องการและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัยให้สมาชิกในชุมชน ได้ทราบและเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยภาคสนามร่วมกับนักพัฒนาและ ชุมชนในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากการพิจารณาความเหมาะสมและความ เป็นไปได้ของชุมชนในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยผู้วิจัย นักพัฒนา และชุมชน พิจารณา ร่วมกันว่าจะแก้ปัญหาในการพัฒนารูปแบบ งานหัตถกรรมจักสานท้องถิ่นด้วยวิธีใด จึงจะเหมาะสม โดยการนำเทคนิค AIC มาใช้ในการระดมความคิดเห็นของชุมชนด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสร้างการพัฒนา (Influence) เพื่อนำแนวทางจากการระดมความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละคนมากำหนดวิธีการหรือกิจกรรมที่จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อนำมาใช้กำหนดแผนการดำเนินการพัฒนารูปแบบงานหัตถกรรมจักสาน ท้องถิ่นทั้ง 3 วงรอบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผู้วิจัยนำเสนอการสรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น การปฏิบัติงานในตารางเปรียบเทียบและนำเสนอผลของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน นักพัฒนา และนักวิจัย การดำเนินงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น โดยได้กำหนดหน้าที่ความ รับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนในการดำเนินกิจกรรมโดยการนำเทคนิค AIC มาใช้ในการระดมความคิดเห็นของชุมชนด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ในขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนการ สร้างแนวทางปฏิบัติ (Control) โดยการนำเอาวิธีการ หรือกิจกรรมที่ได้ตกลงเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) จากนั้นนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic Synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเครื่องจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ สรุปผลดังนี้

1. บริบทของชุมชนกลุ่มจักสาน จากการลงพื้นที่ ภาคสนามเพื่อสำรวจรูปแบบงานหัตถกรรมจักสาน ผู้วิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์จักสาน มีเพียงรูปแบบเดียว นั่นคือ การ นำมาจักสานเป็นพัด ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ของกลุ่ม จักสาน จากพรรณา ชูแสง นักพัฒนาชุมชน เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2565 ผลการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการมีดังนี้ ชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มจักสาน เมื่อปี พ.ศ.2536 มีที่ตั้งอยู่ที่ 307 หมู่ที่ 5 ตำบลโโธ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มก็เพื่อต้องการรายได้เสริมเพิ่มเติมจากอาชีพหลัก เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชนและเพื่อให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง โดยมีประธานกลุ่มคือ นางสาวกานดา อักษรชู ปัจจุบันสมาชิกทั้งหมด 30 คน กิจกรรม ของกลุ่มคือ การแปรรูป ปัญหาของกลุ่มในการดำเนินงานในขณะนี้คือสินค้ามีรูปแบบ เดียวคือพัด ทางกลุ่มจักสาน มีความต้องการที่จะพัฒนารูปแบบสินค้าให้เหมาะสมกับยุคสมัยและมีประโยชน์การใช้งานที่นอกเหนือไปจากการเป็นของที่ระลึกของชุมชน

2. การแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนในขั้นตอนนี้ผู้เข้าร่วมดำเนินการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาชุมชนโดยการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยได้นำเทคนิค AIC ในขั้นตอนการเรียนรู้ (Appreciation) มาใช้ในการระดมความคิดเห็นของชุมชนด้วยการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2565 โดยการเปิดโอกาสให้ ผู้เข้าร่วมดำเนินการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นได้แลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการเข้าใจปัญหา ข้อดี ข้อจำกัด ของต้นไผ่ นำมาเป็นวัสดุในการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน ผลจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเรียนรู้ ร่วมกันทำให้ได้ข้อมูล แยกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผู้วิจัยนำเสนอการสรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์สรุปผลได้ดังนี้เนื่องจากต้นไผ่ มีลักษณะต้นตรงและอ่อน จึงเหมาะอย่างยิ่งที่จะนำมาสานเป็นพัด และการทำพัดจากต้นไผ่ก็เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชุมชนและเป็นอาชีพเสริมที่ทำรายได้ ให้กับคนในชุมชนมีตลาดรองรับที่แน่นอน แต่กระบวนการและขั้นตอนทั้งหมดของการทำพัด จากต้นไผ่ ต้องใช้

ทั้งระยะเวลาและฝีมือ และ เนื่องจากคุณสมบัติของต้นไผ่มีความกรอบ ดอกนึ่ง ก้านสั้นและฉีกขาดได้ง่ายนั้น การนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ จึงค่อนข้างที่จะมีข้อจำกัดในด้าน ของขนาด ความคงทนในการใช้งาน ดังนั้นจากการศึกษาถึงคุณสมบัติของต้นไผ่ และได้ทราบถึง ปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น นั้นทำให้ได้ข้อมูลเพื่อการ กำหนด แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นไผ่ ดังนี้

- 1) ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ที่น่าจะเกิดจากการนำเศษวัสดุที่เหลือจากการทำพัตจากต้นไผ่มาสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการลดต้นทุนและใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างมีคุณค่า
- 2) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดเล็กแต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบได้ อย่างหลากหลาย
- 3) สามารถผลิตได้เร็วเพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเครื่องจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นก่อนทำการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นก่อนทำการวิจัยปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมโดยการ ลงพื้นที่ชุมชนเพื่อสำรวจงานหัตถกรรมจักสานจากพืชท้องถิ่นในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อคัดเลือกชุมชนที่ต้องการ พัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการดำเนินการ ในขั้นตอนนี้พบว่า ผู้วิจัยเลือกชุมชนกลุ่มจักสานจากต้นไผ่ หมู่บ้านโกล่ ตำบลโกล่ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้เป็นเพราะสมาชิกในชุมชนกลุ่มจักสาน มีปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น และสมาชิกในชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนา ผลิตภัณฑ์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงทำให้ผู้วิจัยและชุมชนเกิดความร่วมมือร่วมใจและมีความต้องการ ร่วมกันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมกลุ่มหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่เป็นกลุ่มที่มีปัญหาในด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ ถึงแม้ว่าพัตต้นไผ่จะเป็นที่ต้องการของตลาดจนแทบจะผลิตไม่ทัน แต่ชุมชนก็มีความต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเองให้มีความหลากหลาย ต้องการมีส่วนร่วมและเรียนรู้ในการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับนักพัฒนาและผู้วิจัยอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไปในอนาคต ผลการดำเนินการในขั้นตอนนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ขอบเข้มกลัดและโกวิทย์ พวงงาม ที่กล่าวไว้ว่า ความต้องการในการแก้ปัญหาที่แท้จริงของผู้ที่อยู่กับปัญหาเกิดจาก

การร่วมมือกันระหว่างผู้ที่อยู่กับปัญหาหากจากภายนอกชุมชน เพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไขให้ถูกจุดและต่อเนื่อง (กริตพร แก้วแกมเสื่อ, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทนงศักดิ์ ปัดสินธุ์, 2560) ที่พบว่า การฟื้นฟูศักยภาพของคนและชุมชนต้องมีเป้าหมายอยู่ที่ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

2. การสร้างสัมพันธภาพกับชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนยอมรับและไว้วางใจ ซึ่งผลจากการที่ผู้วิจัยได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชน โดยการเข้าสู่ชุมชนเป็นระยะ พูดคุย เบื้องต้นถึงความสนใจที่จะร่วมกับชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นไผ่ จากการสร้าง สัมพันธภาพกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้วิจัยได้รับการตอบรับที่ดีจากชุมชน ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยมีการเตรียมการเป็นอย่างดี และใช้เวลาอยู่ร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพราะเครื่องมือที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือตัวผู้วิจัยเองที่ต้องศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในด้านของบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยในการดำเนินการ วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อที่จะได้นำความรู้มาปรับใช้ในการเข้าไปอยู่ร่วมในชุมชน ทำตัวให้กลมกลืนกับชาวบ้านและชุมชนให้มากที่สุด ชุมชนจึงเกิดความไว้วางใจและยินดีที่จะเข้าร่วมในทุกๆ กิจกรรมในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะการศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม นั้น ชุมชนควรจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกกระบวนการพัฒนา ทั้งการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินกิจกรรม สิ่งสำคัญที่สุดของผู้วิจัยคือ ทำอย่างไรจึงจะชักชวน ส่งเสริมให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรักษาการมีส่วนร่วมให้เหนียวแน่นและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้นเป็นกระบวนการกระตุ้นให้ชุมชนมีการกระทำต่อปัญหาเหล่านั้น เพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของ (ศาสตรา เหล่าอรุณ, 2560)

3. การเตรียมคนในการดำเนินงานมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหากลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลการดำเนินการพบว่า ความร่วมมือร่วมใจตั้งแต่เริ่มต้นส่งผลให้เกิดการยอมรับและไว้วางใจกันระหว่างผู้วิจัยชุมชนและนักพัฒนาการติดต่อประสานงาน ร่วมแรงร่วมใจ ร่วมพลังจึงประสบผลสำเร็จจนได้สมาชิกเข้า ร่วมดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น จำนวน 30 คน ซึ่งประกอบไปด้วยนักวิจัย 1 คน นักพัฒนา 3 คน และบุคคลในชุมชน 26 คน ทั้งนี้เป็นเพราะสมาชิกทุกคน ต่างตระหนักถึงสภาพปัญหาร่วมกันและมีความหวังร่วมกันว่าเมื่อการดำเนินการวิจัยสิ้นสุดลงสิ่งที่ ชุมชนจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ คือ ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น ได้มีการร่วมกันคิดร่วมกันทำมี การเผยแพร่ความรู้สู่เยาวชนในท้องถิ่นซึ่งมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ สืบสานภูมิ ปัญญาท้องถิ่นให้ คงอยู่ต่อไป ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ แก้วล้นทอง สอนสังข์ที่พบว่า การสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ และการพัฒนาปรับเปลี่ยนโดยความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนจะสามารถ สร้าง รายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนได้ (เจษฎา พัฒรานนท์, 2553). และการเผยแพร่ความรู้สู่เยาวชนในท้องถิ่นแสดงให้เห็นว่า

ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีในด้านของการอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ กล่าวไว้ในส่วนของประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนจะได้รับ ความรู้เพิ่มมากขึ้น ประชาชนจะมีการกระทำกันมากขึ้น ประชาชนจะมีการเผยแพร่พลังความรู้อย่างมากขึ้นและผลการวิจัยจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที (กริตพร แก้วแกมเสือ, 2562)

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มจักสานต้นไผ่ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น นับเป็น ผลสำเร็จของการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ทำให้ชุมชนกลุ่มจักสานต้นไผ่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น ได้มีการทำงานร่วมกันมากขึ้น ได้มีการเผยแพร่ความรู้กันมากขึ้น และผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์จากการวิจัยปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วมที่ชุมชนกลุ่มจักสานต้นไผ่อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยภาคสนามร่วมกับชุมชน กลุ่มจักสานจากต้นไผ่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในช่วงระยะเวลาของการวิจัย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรม จักสานท้องถิ่นของชุมชนต่อไป เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ไปแล้วนั้น ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันกระตุ้นให้เกิดการทำงานในการพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โดยการใช้ เทคนิควิธีการที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กระบวนการ AIC หรือการระดมสมองในกรณีอื่นๆ ที่มีการกำหนดความต้องการ การวางแผน การปฏิบัติตามแผนและการประเมิน/สะท้อนกลับจะช่วยให้การพัฒนาในชุมชนมีความยั่งยืนมากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มจักสานต้นไผ่ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น นับเป็น ผลสำเร็จของการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ทำให้ชุมชนกลุ่มจักสานต้นไผ่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น ได้มีการทำงานร่วมกันมากขึ้น ได้มีการเผยแพร่ความรู้กันมากขึ้น และ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์จากการวิจัยปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วมที่ชุมชนกลุ่มจักสานต้นไผ่อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา พัตรานนท์. (2553). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษากลุ่มจักสานใบกะป้อตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทองศักดิ์ ปัตติสินธุ์. (2560). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองโก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม. วารสารช่อพะยอม. 28 (1).
- ภริตพร แก้วแกมเสื่อ. (2562) การอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานโดยแนวคิดทางการออกแบบผลิตภัณฑ์. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์
Accepted: 28 March 2019.
- ศาสตรา เหล่าอรรค. (2560). การศึกษาองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการใช้เครื่องชุดวัสดุธรรมชาติเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรูปแบบของเครื่องจักสาน. วารสารกระแสนวัฒนธรรม, Accepted : November 24, 2017.
- เอกรัตน์ วงษ์จิริต. 2545. กระบวนทัศน์ใหม่ในงานออกแบบเพื่อการสร้างสายการผลิตงานหัตถอุตสาหกรรมแนวใหม่ของจังหวัดเชียงใหม่, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต.

